

STATUS NOVINARKI U BOSNI I HERCEGOVINI KROZ PRIZMU RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Vesna Iliktarević²⁹⁴

doktorandkinja na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Banja Luka

Apstrakt: U savremenom društvu žene su se izborile za veću ravnopravnost, vidljivost i profesionalnu afirmaciju, ali i dalje se suočavaju sa nizom izazova koji utiču na njihov položaj, posebno u medijskoj industriji. Iako se mnoge novinarke bave afirmacijom rodne ravnopravnosti žena u našem društvu, često upravo one nailaze na razne barijere i rodnu nesenzibilnost na raznim nivoima. Ovaj rad istražuje status novinarki u Bosni i Hercegovini kroz prizmu rodne ravnopravnosti, analizirajući prepreke sa kojima se susreću u redakcijama, strukturalne barijere u napredovanju te prijetnje i pritiske kojima su izložene. Iako žene danas čine značajan dio novinarske profesije, njihov glas i položaj i dalje je često marginalizovan u donošenju ključnih odluka, a pozicije moći, odnosno vlasništvo u medijima, i uredničke funkcije uglavnom pripadaju muškarcima. Osim toga, novinarke su nerijetko izložene verbalnim i fizičkim prijetnjama i napadima, posebno kada izvještavaju o temama poput korupcije, ljudskih prava i politike. Neke od novijih vrsta prijetnji prema novinarkama su i SLAPP tužbe i digitalno nasilje. Rad takođe razmatra društvene i porodične uloge žena koje utiču na njihovu profesionalnu karijeru u medijima, kao i feminističke perspektive koje propituju položaj žena u novinarstvu. Kroz analizu podataka i iskustava novinarki rad ističe ključne prepreke, ali i potencijalne strategije za poboljšanje njihovog položaja, uključujući mehanizme institucionalne podrške, bolje zakonodavne okvire i jačanje solidarnih mreža unutar profesije. Cilj rada je pružiti dublji uvid u izazove i mogućnosti koje žene u medijima imaju u kontekstu profesionalnog razvoja i rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: mediji, rodna ravnopravnost, novinarke, diskriminacija, ženska prava

Uvod

Pitanje rodne ravnopravnosti u novinarstvu predstavlja jedan od ključnih aspekata ispitivanja šireg fenomena rodne nejednakosti u sferi rada, javnog života i moći. Iako su žene danas u velikom broju prisutne u gotovo svim oblastima medijske industrije, istorijski razvoj novinarstva pokazuje da su žene dugo bile isključene iz polja ove profesije, a kada su počele da ulaze u njega, bile su potisnute na margine – kako u pogledu tema kojima su se bavile, tako i u pogledu profesionalnog statusa i pozicija koje su zauzimale. Iako autor Đovani Gocini piše da je „istorija novinarstva istorija jedne profesije. To je istorija muškaraca i žena koji su stvorili novi zanat, koji su učinili da on postane samostalan u odnosu na ostale profesije, da preraste u društvenu kompleksnost i moć“ (Đovani, 2001: 9), ipak pregled istorijske literature o novinarstvu pokazuju da rodna ravnopravnost u ovoj oblasti nije bila jednako raspoređena. Tokom XIX i početkom XX vijeka, žene su se uglavnom angažovale kao dopisnice i kolumnistkinje u tzv. “ženskim rubrikama”, fokusiranim na domaćinstvo, modu, stil i porodične teme, odnosno „ženske teme“ i lake vijesti (soft news). Iako su pojedine pionirke novinarstva, poput Neli Blaj (Nellie Bly), američke istraživačke novinarke, odnosno Elizabet Kokran Siman, koja je pisala pod pseudonimom, ili Milene Preindlsberger Mrazović, prve novinarki u BiH, urednice i prve žene izdavač u BiH, značajno doprinijele razvoju kritičkog, istraživačkog i angažovanog novinarstva, žene u novinarstvu su dugo ostajale izuzeci u profesiji kojom su dominirali muškarci. U novinama Dejli Mejl (Daily Mail) u XIX vijeku prvi put je uvedena „ženska strana, a intrigantne priče bile su jednak dio njegove strategije kao i reportaže“ (Brigs i Berk, 2006: 262), a to

²⁹⁴ vesna.iliktarevic@gmail.com

što je nazvano „ženskom stranom“ implicira da se ozbiljnije teme nisu toliko odnosile na žene kao čitalačku publiku. Sa razvojem feminističke teorije i porastom svijesti o rodnoj neravnopravnosti u drugoj polovini XX vijeka, započinje i sveobuhvatnija analiza položaja žena u medijima, kako na nivou zastupljenosti, tako i na nivou sadržaja i uticaja. Teorije kao što su teorija “staklenog plafona”, koja, između ostalog, upućuje na nevidljive barijere koje ženama otežavaju napredovanje u karijeri, i teorija “vertikalne i horizontalne segregacije” (Kanter, 1977; Gallagher, 2001), postavile su osnove za razumijevanje strukturalnih ograničenja sa kojima se žene suočavaju u novinarskoj profesiji. Ovo je ukratko o istorijskom osvrtu, a analizirajući podatke iz sadašnjeg doba žene danas čine oko 40% radne snage u medijima širom svijeta, ali su one i dalje znatno manje prisutne u uredničkim i menadžerskim pozicijama (Global Media Monitoring Project, 2021). Medijski sadržaji pokazuju neravnotežu u prikazivanju žena kao izvora informacija – žene su izvor u samo 25% slučajeva u vijestima, što potvrđuje ne samo nedovoljnu zastupljenost, već i neravnan tretman u pogledu kredibiliteta i profesionalnog autoriteta (Global Media Monitoring Project, 2021).

Na prostoru Zapadnog Balkana, uključujući i BiH, rodna neravnopravnost u medijima dodatno je uslovljena ekonomskom nesigurnošću, političkim pritiscima i nedostatkom institucionalne i sistemske podrške. Istraživanja koje je provelo Udruženje BH novinari pokazuju da čak 70% novinarki u BiH izjavljuje da su iskusile neki oblik rodno zasnovane diskriminacije, uključujući seksističke komentare, uskraćivanje profesionalnih prilika, ili nepravedne evaluacije rada (BH novinari, 2022). Poseban izazov predstavljaju onlajn napadi i prijetnje, kojima su novinarke češće izložene od svojih muških kolega, što se prepoznaje kao oblik digitalnog rodno zasnovanog nasilja. Kroz kombinaciju teorijskog pregleda, medijskih sadržaja i analize relevantnih istraživanja, cilj ovog rada je ukazati na složenost problema, ali i na potencijalne strategije ka rodno pravednijem medijskom okruženju. Inače, ni novinarkama ni novinarima u BiH obavljanje posla nije jednostavno uzimajući u obzir podatak da BiH prema medijskim indeksima doživljava značajan pad po pitanju slobode medija i da iz godine u godinu nazaduje. Prema Svjetskom indeksu slobode medija Reportera bez granica (RSF) za 2025. godinu, BiH se nalazi na 86. mjestu, što u odnosu na prošlu godinu znači pad za pet mjesta. Sloboda medija i kvalitet novinarstva, kako stoji u tom izvještaju, variraju širom BiH, koja ima fragmentiran medijski pejzaž sa oko 40 televizijskih kanala, 150 radiostanica, nekoliko dnevnih novina i novinskih agencija, oko 200 časopisa i oko 600 informativnih web stranica (on line portala) (Trepanić Hebib, 2025). Prije 15 godina BiH je bila na 37. mjestu po pitanju medijskih sloboda, pokazuje statistika. Neformalna procjena je prema izjavi Marka Divkovića iz Udruženja BH novinari da u BiH radi oko 3.000 novinara i novinarki, a da više od 40% nema primanja veća od 350 evra. (Gajić, 2025). U kontekstu ovog rada, rodna ravnopravnost u medijskom sektoru u BiH suočava se sa kompleksnim izazovima, uključujući ekonomsku nesigurnost, ograničenu slobodu medija i još uvijek ukorijenjene rodne stereotipe. Iako zakonodavni okvir nominalno podržava rodnu jednakost, praksa i dosadašnja istraživanja ukazuju na kontinuiranu diskriminaciju žena. Prema izvještajima Evropske federacije novinara (EFJ), novinarke zarađuju manje od svojih muških kolega, a često su podložne i seksističkom ponašanju i verbalnim prijetnjama. Novinarke u BiH često izvještavaju o ljudskim pravima i osnovnim drugih, dok o svojim rijetko govore ili pišu. Analiza koji je realizovao „Mediacentar Sarajevo“ pokazala je da skoro polovina ispitanica nema pravo na kolektivno pregovaranje, plaćeni prekovremeni rad i slobodne dane. Većina novinarki i urednica u BiH smatra da se njihovo pravo na pravičnu platu ne poštuje. Prema tom istraživanju svaka druga ispitanica navela je da se ne poštuje njeno pravo na radno vrijeme, dok 40 posto ističe da nemaju osigurane uslove za sigurnost i zaštitu na terenu. Čak polovina ispitanica doživjela je mobing na poslu, a 12 posto i seksualno uznemiravanje (Ženska mreža, 2025).

Istraživanje sa novinarkama u BiH: Prepreke i izazovi

Ovaj rad istražuje status novinarki u BiH kroz prizmu rodne ravnopravnosti, analizirajući prepreke sa kojima se susreću u redakcijama, strukturalne barijere u napredovanju te prijetnje i pritiske kojima su izložene, pa je u tu svrhu realizovano istraživanje, koje je trajalo u mjesecu aprilu 2025.godine, a koje je sprovedeno korištenjem strukturisanog intervjua u pisanom obliku, koji je poslan putem elektronske pošte učesnicama, a u pitanju je 20 novinarki iz BiH. Novinarke su zastupljene iz svih sfera medijske industrije, od privatnih medija, javnih servisa, frilenserki..., a dolaze i iz različitih geografskih

dijelova BiH. Svim učesnicama (n=20) garantovana je anonimnost tokom prezentovanja rezultata i povjerljivost podataka. Intervjui su sadržali unaprijed definisana pitanja (ukupno 12), identična za sve novinarke, kako bi se osigurala dosljednost i komparabilnost odgovora. Ova metodološka kvalitativna metoda omogućava prikupljanje detaljnih i ličnih uvida u iskustva novinarki u vezi sa rodnom ravnopravnošću u medijskom sektoru u BiH. Ukupno je kontaktirano 20 potencijalnih učesnica intervju na ovu temu, od kojih je 12 pristalo da učestvuje, što predstavlja odziv od 60%. Razlozi za neodazivanje preostalih osam pozvanih novinarki uključuju nemogućnost vremenskog angažmana zbog profesionalnih obaveza, kao i neprepoznavanje značaja teme istraživanja ili drugi razlozi. S obzirom na to da su ispitanice dolazile iz različitih gradova i redakcija, online format istraživanja je odabran kao najpraktičnije rješenje, koje je omogućilo širi geografski doseg, ali je istovremeno moglo uticati na niži odziv. Intervjuisanim novinarkama je upućeno 12 identičnih pitanja, koja su pokrivala ključne aspekte rodne ravnopravnosti u novinarskoj profesiji. Na osnovu prikupljenih odgovora, sprovedena je komparacija i analiza stavova i iskustava učesnica, sa ciljem identifikovanja zajedničkih obrazaca, kao i specifičnih izazova sa kojima se novinarke suočavaju u medijskom sektoru. Uprkos ograničenom uzorku, dobijeni podaci pružaju značajne kvalitativne uvide u specifične izazove sa kojima se žene suočavaju u okviru novinarske profesije. Rezultati su sažeti analizom odgovora na pitanja vezana uz rodne stereotipe u novinarstvu, mogućnosti napredovanja, sigurnost na radnom mjestu, kao i, između ostalog, postojanje rodno senzibiliziranih mehanizama unutar redakcija i medijskih kuća. Takođe, istraživanje je obuhvatilo i stavove novinarki prema upotrebi rodno senzibiliziranog jezika u novinarstvu, ali i njihove stavove kako unaprijediti položaj novinarki. Rezultati istraživanja ukazuju na postojanje rodni razlika u novinarskoj profesiji. Žene čine većinu zaposlenih u medijima u BiH, ali su i dalje u velikoj mjeri zastupljene na nižim i srednjim pozicijama, dok muškarci dominiraju na višim uredničkim pozicijama, posebno uključujući direktorske ili vlasničke funkcije.

Odgovor u vezi toga jedne od ispitanica je: „Moglo bi se reći da je novinarstvo u BiH postalo dominantno ženska profesija. Pri tome mislim na žene novinarke, koje su najčešće na novinarskim zadacima, dok, ako generalno pogledamo, na pozicijama urednika mnogobrojnih portala, uglavnom su muškarci“. Druga ispitanica je o položaju novinarki rekla: „Premda nema skroz preciznim podataka o visini novinarskih zarada u BiH, iskustvo i praksa pokazuju da su žene rjeđe prijavljene i imaju ugovore na neodređeno o radu zbog "rizika" od odlaska na porodijsko, te su manje plaćene od svojih muških kolega. Osim toga, podaci da su na samo 20 odsto uredničkih pozicija imenovane žene, govori tome u prilog“.

Jedna od ispitanica je na pitanje: „Kako biste opisali trenutni položaj žena u novinarskoj profesiji u Bosni i Hercegovini?“, odgovorila: „Položaj žena u novinarstvu odražava u novinarstvu odražava sliku položaja žena generalno u BiH. To je neka lažna ravnopravnost, jer iako je generalno mnogo više žena u medijima, iako žene više studiraju žurnalistiku, broj žena na odlučujućim i položajima glavnih urednika je manji u odnosu na muškarce“. Novinarke, prema komparaciji njihovih odgovora, često prate teme koje se smatraju manje atraktivnim ili "lakšim", kao što su socijalne teme, zdravlje, kultura, obrazovanje i slična područja, dok muški novinari češće prate političke, pravosudne i ekonomske teme. Ove razlike u tematskoj specijalizaciji mogu biti rezultat rodni stereotipa prema kojima se žene smatraju pogodnijim za „mekše“ teme, dok se muškarci i dalje više poistovjećuju sa ozbiljnijim i političkim temama. „Kada pratimo neki događaj vezan za industriju ili tehnološke procese, sagovornici se više obraćaju novinarima, očekujući da se oni bolje razumiju u problematiku, nego mi novinarke“, odgovorila je jedna od intervjuisanih ispitanica. Iako su u nekim redakcijama žene prisutne na pozicijama glavnih urednica, to ne znači da imaju jednak nivo autoriteta ili ravnopravno učešće u donošenju ključnih uredničkih odluka. Redakcije u BiH, posebno u privatnim medijima, često su male ili nedovoljno kadrovski razvijene, što doprinosi neravnomjernom rasporedu moći, a time i marginalizaciji žena u tom sektoru. Jedna od ispitanica je rekla: „Novinarke rjeđe idu na atraktivna putovanja ili edukacije, prate manje zanimljive ili lajkabilne teme i oblasti, ali su zato češće na terenu praznikom i vikendom. Postoje informacije, koje su teško provjerljive, prema kojima su muške kolege u nekim redakcijama bolje plaćene na način da imaju dodatak plati u koverti ili na drugi način“.

Osim toga, mnoge žene se suočavaju sa dodatnim izazovima koji se javljaju zbog nedostatka rodno senzibilizovanog okruženja, te potrebe balansa i sa privatnim i porodičnim životom, što dodatno ograničava njihovu profesionalnu mobilnost i pristup višim pozicijama. Neko od ispitanica su navele i starosne godine kao prepreku za napredovanje, a ovo je jedan od odgovora: „Mislim da više godine utiču na dinamiku nego same porodične obaveze iako ima i toga. Jednostavno u četrdesetim godinama nismo više poletni kao u dvadesetim“. Prema podacima Udruženja BH novinari 2/3 medijskih kuća u BiH nemaju interne politike o rodnoj ravnopravnosti i jednakosti, kao ni procedure o napredovanju „što govori o tome da su pitanja jednakosti i ravnopravnosti žena u medijima potpuno marginalizovana, za neke – nepotrebna i nisu dio vrijednosti medijskih kuća“ (BH novinari, 2024).

Još jedan ključni problem koji je istaknut u ovom istraživanju putem intervjua je nedostatak internih mehanizama podrške za novinarke. U većini redakcija ne postoje jasne strategije zaštite žena na radnom mestu, niti postoji sistem za rješavanje rodnih problema koji mogu nastati u profesionalnom okruženju. U slučajevima kada se jave problemi, novinarke su često primorane da se obrate urednicima ili vlasnicima medija, koji nisu uvijek spremni da pruže ili nađu adekvatnu zaštitu ili rješenje. „Nekoliko puta se desilo da se čak i urednice različito ponašaju prema novinarima i novinarkama, pa su prema novinarkama znale biti zahtjevnije i sa manje empatije, ali je to ipak na ličnom nivou“, odgovorila je jedna ispitanica. Ovaj nedostatak interne i institucionalne podrške može doprinijeti i povećanoj stopi „pregorijevanja“ (burn out) među ženama u novinarstvu, koje često napuštaju profesiju ili se preusmjeravaju na manje izazovne poslove. Nije rijedak slučaj da žene u novinarstvu napuštaju profesiju u odlaze da budu portparolke ili se prekvalifikuju za druga zanimanja. Ovo nije trend samo u BiH jer i širom Evrope studije pokazuju da sve više novinarki napušta profesiju ili razmišlja o tome. Navedeni razlozi uključuju nesigurnost, nedostatak profesionalnih prilika i rašireni seksizam koji neke redakcije čine neprivlačnim mjestom za rad za žene. Ovaj alarmantni trend je, inače, simptomatičan za diskriminatorno i nejednako radno okruženje.

Verbalno i fizičko nasilje nisu izuzeci

Prema podacima Linije za pomoć novinarima, a koja djeluje u okviru Udruženja BH novinari, za tri godine registrovano je oko 70 napada i prijetnji novinarkama u BiH. Taj broj govori o porastu rodno zasnovanog nasilja prema novinarkama, a alarmantno je da su među napadačima u skoro polovini slučajeva političari i drugi javni zvaničnici (Fukelj, 2022).

Prema odgovorima ispitanica, novinarke su nerijetko izložene verbalnim prijetnjama i nasilju, posebno putem društvenih mreža. Prema odgovorima ispitanica „cilj je da se novinarka diskredituje kao osoba, da se omalovaži, a živimo u mizoginom društvu“. U većini slučajeva takve prijetnje se ne prijavljuju nadležnim organima, a mnoge novinarke doživljavaju ove prijetnje kao manje ozbiljne. Ipak, u nekim slučajevima novinarke su bile izložene ozbiljnim prijetnjama koje su dovele do velikog stresa. „Više puta sam imala neprijatnosti, prijetnje, sudske tužbe, pa i nasrtaje zbog tema kojim se bavim. U suštini, iza priča o korupciji, kršenju ljudskih prava, su ljudi koji to čine, a to su osobe koje imaju neku moć u ovom društvu ili sistemu. Sa te pozicije se osjećaju dovoljno sigurno da mogu da izvrše pritisak na novinara i novinarku, da utiču milom ili silom da se priča ne objavi ili povuče“, odgovorila je jedna od ispitanica. Iako je većina ispitanica rekla da se nisu suočile sa SLAPP tužbama (Strategic Lawsuit Against Public Participation), jedna je odgovorila da jeste, ali da je se ne boji jer „radi uvijek profesionalno i u skladu sa etičkim i novinarskim profesionalnim standardima“. Ispitanice su upoznate da se SLAPP tužbama pribjegavaju moćni pojedinci ili korporacije sa ciljem da se onemogući ili oslabi istraživačko novinarstvo i kritika, koristeći pravni sistem kao određeno sredstvo pritiska.

Ispitanice u istraživanju u ovom radu su potvrdile da su bile izložene verbalnim napadima. Takođe, i izvještaj BH novinara je potvrdio da su novinarke u BiH izložene verbalnim napadima i prijetnjama, te da je broj napada na novinarke u porastu. Alarmantno je da su među napadačima u skoro polovini slučajeva političari i drugi javni zvaničnici. Ovaj izvještaj, takođe, naglašava da je odnos političara prema novinarima i novinarkama često neprimjeren, što dodatno ugrožava slobodu medija i sigurnost novinarki (BH novinari, 2024). Nadalje, izvještaj iz oktobra 2024. godine ističe da novinari/ke u BiH često nemaju adekvatnu podršku svojih redakcija u slučajevima napada i prijetnji. To je zabrinjavajući

trend koji ukazuje na ozbiljan problem u profesionalnom i institucionalnom okruženju za novinare i novinarku u BiH (BH novinari, 2024). Na primjer, jedan od visokih zvaničnika je verbalno napao novinarku, koristeći uvredljive izraze poput "vidi one krave", što je izazvalo osudu i reakcije kako u javnosti, tako i među novinarskim organizacijama (Avaz, 2024). Jedan od lokalnih zvaničnika je novinarku portala Capital nazivao pogrdnim imenima kao što je „stoka“ uz druge uvredljive psovke. Jedan od posljednjih slučajeva fizičkog napada na novinarku desio se u maju 2025. godine kada je na granici BiH i Hrvatske, u Štrbačkom buku fizički napadnuta novinarka emisije „Provjereno“ Danka Derifaj, a nju je navodno ošamarila službenica jednog kantonalnog ministarstva u BiH. Novinarka i snimatelj napadnuti su dok su sa javnog parkinga snimali kadrove (Žurnal.info, 2025). Iako je ovaj napad osuđen od brojnih novinara/ki i udruženja, ostaje da se vidi da li će počinioći biti adekvatno sankcionisani te šta će se sistemi preduzeti da se verbalni i fizički napadi ne dešavaju prema predstavnicama i predstavnicima medija. Na pitanje o napadima i prijetnjama jedna od ispitanica tokom intervjua je rekla: „Novinari/ke su općenito često izložene raznim vrstama prijetnji, zastrašivanja, progona. Posebno su na udaru žene iz razloga što društvo i politički zvaničnici "žive" u kalupu tradicionalnog patrijarhalnog načina razmišljanja, pa se prema novinarkama ponašaju na način da ih omalovažavaju ili ne smatraju ravnopravnim sagovornicima. Što svakako nije tačno, jer žene u novinarskoj profesiji čine zapravo većinu, a iskustvo pokazuje da su općenito detaljnije i posvećuju pažnju stvarima koje možda na prvu i nisu vidljive golom oku“.

Rodno senzibilni jezik u medijima

Najviše diskusije u stavovima ispitanica istraživanja u ovom radu je bilo u vezi upotrebe rodno senzibilnog jezika u medijima. Ispitanice su se složile da nastoje ili pokušavaju koristiti rodno senzibilizirani jezik, iako ponekad to nije u potpunosti dosljedno. Iako mediji sve više vode računa o rodnoj ravnopravnosti u svom izveštavanju, novinarku smatraju da postoji otpor prema potpunom prihvatanju rodno senzibiliziranog jezika u široj javnosti i u novinarskim redakcijama. Određeni otpor postoji i u lektorskim službama, posebno kada nije precizirana jezička standardizacija. Tako je jedna od ispitanica na pitanje u intervjuu: „Da li koristite rodno senzibilni jezik i da li se takav jezik koristi u medijima?“ rekla: „Rodno senzibilni jezik koristim tamo gdje neće nagrditi jezik. Napisaću, novinarka, profesorka, tužiteljka, ali nikada psihološkinja i pilotkinja jer je ružno i kvari jezik. Obično se igram riječima tako da izbjegnem muški oblik, a da ne koristim nasilno nagurane riječi u jezik“. Rasprave o rodno osjetljivom jeziku koje su još uvijek aktuelne jesu manifestacije i ideoloških sporova između ženskog pokreta, odnosno, u ovom slučaju, feminističkog pristupa jeziku koji se oslanja na savremena, prvenstveno interdisciplinarna istraživanja jezika i društva, i predstavnika tradicionalne južnoslovenske filologije, ustanovljene u prvoj polovini XX vijeka, koji bi da zadrže svoje dominantne pozicije u nauci i društvu. Vode se i diskusije o reprezentaciji roda u medijima, pa autorke Jelena Višnjić i Mirjana Mirosavljević u radu „Problem reprezentacije roda u medijima“ polaze od stava da „ako vas nema u medijima, kao i da ne postojite. Zato je iz perspektive jednakih prava važno da žene i muškarci pod istim uslovima mogu da okupiraju medijski prostor“ (Zahirević, 2012:287). Autorke ovog rada polaze od hipoteze da to znači da žene koje rade, djeluju u medijskom prostoru, trebale bi pod istim uslovima da „okiraju“ taj isti prostor, odnosno da imaju ista prava i da se prema njime odnose kao i prema muškim zaposlenicima. Ove autorke zaključuju da masovni mediji u svijetu su i dalje indikatori muške dominacije, iako postoji drugačiji trend, odnosno da žene postepeno osvajaju medijski prostor i profesije. Paradoks je da i same pojedine novinarku, svjesno ili nesvjesno, prenose u medijski etar mizogine i rodno nesenzibilne sadržaje. Kroz rodno osjetljivu upotrebu jezika, zagovaraju filološkinje ovog pravca, treba da istaknemo da jednako vrednujemo žene i muškarce. Dok razmišljamo kako da se izrazimo u tom smislu „istovremeno mijenjamo svijest i počinjemo da prepoznavamo neke zastarjele i loše predstave o ženi koje su ukorenjene. Zato je rodno osjetljiv jezik jedan od važnih aspekata rodne ravnopravnosti“ (Original magazin, 2021). Nerijetko bude problematično kada se prilikom predstavljanja žena one prvo određuju po tome čije su supruge, pa se tek onda nabrajaju njihove društvene uloge i doprinosi, što gotovo po pravilu imate u enciklopedijama, a naravno i u medijima (Iliktarević, 2025). Nesenzitivne forme u domenima se uočavaju na različitim nivoima jezičke upotrebe. To, dakle, nije samo nedosljedno korišćenje ženskih naziva zanimanja i titula, koji su najvidljiviji, nego i razni izrazi, rečenice, tekstovi, pa i čitavi diskursi. Upotreba rodno osjetljivog jezika trebala bi da predstavlja jezičko ponašanje kojim žene i njihove društvene uloge

činimo jednako vidljivim i jednako vrijednim kao muškarce. Jedno od sredstava rodno osjetljivog jezičkog ponašanja jesu nazivi zanimanja, titula, funkcija u ženskom rodu... Važno je istaći, u ovom kontekstu da se i dalje izdaju diplome na mnogim fakultetima za novinarstvo/žurnalistiku na kojima piše za diplomiranu kandidatkinju: diplomirani novinar. Znači, da li je jezik u službi diskriminacije vode se polemike jer se često upotrebom muškog roda za neku ženu najčešće izražava veće poštovanje, a ukoliko se pojavi oblik ženskog roda za titulu i zanimanje, često implicira na izvjesnu inferiornost (Savić, 2005:14). Na pitanje o upotrebi rodno senzibilnog jezika jedna od ispitanica u intervjuu je odgovorila: „Na portalu koji uređujem koristimo rodno senzitivniji jezik, u emisijama koje vodim, takođe. Ipak, u javnom lokalnom mediju u kojem radim odbijaju da to uvedu kao standard. Postoji odbijanje čak od nekih koleginica koje smatraju da je to „silovanje“ jezika, da ih citiram. Takođe, rodno senzibilan jezik nekako povezuju sa propagiranjem LGBT prava i uticajem zapada na našu kulturu i jezik. Nema logike, ali je to stanje na terenu“. Jedna od ispitanica je odgovorila: „Ne koristim rodno senzibilisan jezik toliko često koliko bi možda trebalo, ali jednostavno jer taj jezik nije uvriježen kako bi trebao biti. Često sam u zabuni kako nešto napisati, je li pravilno ili nije, ima li te riječi uopšte u našem riječniku“. Iz analiziranih odgovora 12 intervjuisanih novinarki proizilazi da one često lično određuju da li će i kako da koriste rodno senzibilni jezik, ponekad to određuju i urednici/ce medija, a takođe su ukazale na potrebu jezičke standardizacije i prilagođavanje lektorskih službi društvenim promjenama, koje trebaju da prate i jezičke, pa samim tim i podizanjem nivoa rodne ravnopravnosti u toj sferi.

Preporuke novinarki za unapređenje položaja

Na osnovu odgovora učesnica realizovanog intervjuu a istraživačkom dijelu, posebno u okviru pitanja: „Koje biste konkretne mjere predložile za unapređenje položaja novinarki i rodne ravnopravnosti u medijskom sektoru BiH?“, jasno je da unapređenje položaja novinarki u BiH zahtijeva integrisani pristup koji obuhvata različite dimenzije profesionalnog, društvenog i institucionalnog okvira. Ispitanice su se složile da je ključ unapređenja položaja novinarki jačanje njihove profesionalne solidarnosti, zaštita njihovih prava, kao i promjena društvenog i zakonskog okvira koji bi omogućio ravnopravnost u medijskom sektoru. Mnoge novinarke ističu potrebu za većom solidarnošću unutar struke. Prema odgovorima, novinarke bi trebale biti bolje organizovane i aktivnije u prijavljivanju napada na novinare i novinarke te traženju zakonskih izmjena koje bi napade na novinare tretirali kao napade na službeno lice. Ispitanice ukazuju na to da je potrebno osigurati da novinarke nisu same u borbi za svoja prava, što podrazumijeva i veći stepen kolektivne odgovornosti. Solidarnost je, ističu, ključna za ostvarivanje stvarne ravnopravnosti, a njen nedostatak često dovodi do toga da novinarke same, bez adekvatne podrške kolega i koleginica, ne prijavljuju ili ne reaguju na profesionalne nepravde.

Edukacija predstavlja ključnu komponentu u procesu unapređenja položaja novinarki. Odgovori ispitanica sugerišu potrebu za edukacijom ne samo novinarki, već i šire društvene zajednice, uključujući političare i političarke, kao i same novinare/ke. Fokus na rodno osjetljive teme, prava novinarki i primjena rodno senzitivnog jezika od esencijalne su važnosti za profesionalnu transformaciju medijskog sektora. Pitanje ekonomske nezavisnosti novinarki i stabilnosti njihovih radnih prava bilo je centralno u odgovorima ispitanica. Više novinarki ističe da bi stabilniji ekonomski uslovi, kao i bolje plate, doprinijeli većoj motivaciji i kvalitetu rada. Osim toga, značajnu pažnju ispitanice posvećuju pitanju radno-pravnih odnosa, smatrajući da je potrebno bolje regulisati prekovremeni rad, plate i prava novinarki, sa posebnim naglaskom na zaštitu od psiholoških, ekonomskih i pravnih prijetnji. Inače, ove prijetnje više doživljavaju novinarke koje rade u privatnim medijima ili se bave baš istraživačkim novinarstvom, nego zaposlene u medijima koji su dio javnih servisa. Mnoge novinarke smatraju da je neophodno omogućiti adekvatnu zaštitu novinarki u redakcijama, uključujući psihološku podršku i zaštitu od mobinga. Nekoliko ispitanica predložilo je konkretne zakonske mjere koje bi mogle poboljšati položaj novinarki. To uključuje i izmjene u dijelu krivičnog zakona kako bi napadi na novinare i novinarke bili tretirani kao napadi na službeno lice. Takođe, naglašena je potreba za preciznijim definisanjem radnih procedura i pravila unutar redakcija, uz istovremeno jačanje zaštite novinarki od različitih oblika diskriminacije. Jedna od ključnih tema koju su novinarke iznijele je rodna ravnopravnost u kontekstu medijskog sektora. Iako je broj

novinarki u medijima u porastu, mnoge ispitanice smatraju da je njihova zastupljenost na rukovodećim pozicijama i dalje nedovoljna, a njihova stručnost često minimizirana u odnosu na muške kolege. Da bi se ovo promijenilo, ispitanice su se složile da je važno razviti svijest o ženskim sposobnostima i promovisati jednakost šansi u profesionalnom okruženju. Jedna od ispitanica je rekla da se to ne odnosi samo na žene u novinarstvu: „Generalno je potrebno mijenjati svijest o ženama i njihovim sposobnostima koje su često minimizirane u odnosu na muške sposobnosti, a jedni je razlog što su žene. To treba mijenjati i dati jednaka prava svima u BiH bez obzira koji su spol“.

Zaključak

Položaj novinarki u Bosni i Hercegovini, iako poboljšán u posljednjim godinama, i dalje je obilježen značajnim izazovima koji se ogledaju u rodnoj neravnopravnosti, diskriminaciji, nasilju i nedostatku institucionalne i pravne zaštite. Da bi se postigla prava rodna ravnopravnost, potrebno je provesti niz strategija koje će unaprijediti profesionalne uslove novinarki, omogućiti im jednak pristup mogućnostima napredovanja, kao i pružiti jasnu podršku u slučajevima nasilja i prijetnji. Ključne mjere u ovom procesu uključuju jačanje profesionalne solidarnosti među novinarkama, implementaciju rodno osjetljivih edukacija i obuka u novinarskim redakcijama, te razvoj pravnih i institucionalnih mehanizama zaštite. S obzirom na ulogu medija u oblikovanju javnog mnjenja, od presudne važnosti je unaprijediti i medijsku reprezentaciju žena, kako bi se izbjeglo njihovo ograničavanje na tradicionalne uloge i teme koje se smatraju "ženskim" ili „lakšim“. Takođe, neophodno je promovisati jednak pristup i zastupljenost žena na rukovodećim pozicijama u medijskim organizacijama, čime bi se omogućilo ravnopravno donošenje uredničkih odluka. Rodni stereotipi koji i dalje dominiraju u novinarskom okruženju mogu se prevazići kroz konstantnu edukaciju, jaču podršku udruženja za zaštitu novinara/ki, razvijanje rodno osjetljivog jezika i primjenu politika koje osiguravaju jednaku distribuciju odgovornosti i resursa među novinarima i novinarkama.

Osim toga, važno je raditi na jačanju ekonomskih i socijalnih prava novinarki, uključujući osiguranje stabilnih radnih ugovora, adekvatne zarade, kao i zaštite od sve prisutnijeg digitalnog nasilja. Napadi na novinarke, posebno oni koji dolaze od političara ili visokih zvaničnika, predstavljaju ozbiljan napad na slobodu medija i prava novinara, te ugrožavaju temeljne principe demokratskog društva. Takvi napadi, bilo da su verbalni, fizički ili online, mogu imati dugoročne posljedice po sigurnost novinarki, njihov profesionalni integritet i slobodu izvještavanja. Zbog toga je od izuzetne važnosti da se počinitelji ovih napada, naročito političari i zvaničnici, adekvatno sankcionišu u skladu sa zakonima, kako bi se osigurao preventivni efekt i omogućila odgovornost. Političari i zvaničnici, ali i ekonomski moćnici, koji često imaju značajan uticaj na javno mnjenje, ne bi smjeli biti izuzeti od odgovornosti za napade na novinarke ili bilo kakve vrste prijetnji. Naprotiv, njihova odgovornost trebala bi biti strožija, jer takvi napadi ne samo da direktno ugrožavaju novinarke, već podrivaju i povjerenje građana i građanki u novinarstvo i institucije. Sankcionisanje napada na novinarke mora uključivati ne samo pravne mjere, poput kazni i sudskih postupaka, već i društvene sankcije koje će poslati jasnu poruku o neprihvatljivosti takvih ponašanja. U tom kontekstu, trebalo bi razmotriti izmjene postojećih zakona, uključujući krivične zakone, kako bi napadi na novinarke bili tretirani sa većom ozbiljnošću i smatrani, kako novinari i novinarke predlažu, napadima na službene osobe, s obzirom na njihov značaj u obavljanju javnih funkcija. Takođe, medijski sektor i novinarske organizacije moraju uložiti dodatne napore u zaštitu svojih članova, kroz inicijative za pravnu pomoć, psihološku podršku i izgradnju mehanizama prevencije nasilja. Nadalje, od suštinskog je značaja da mediji i novinarske organizacije aktivno rade na promjeni društvenih stavova prema novinarkama. To se može postići i putem zagovaračkih sastanaka, raznih aktivnosti i kampanja, poput kampanje BH novinarke – zajedno u borbi za ženska prava“ i „Novinarke u prvim redovima“, koje su pokrenule organizacije poput BH novinara i SafeJournalists, te mogu od važnosti za podizanje svijesti o položaju novinarki, njihovoj izloženosti nasilju, prijetnjama, te izazovima s kojima se svakodnevno suočavaju. Ove kampanje služe kao platforma za solidarnost među novinarkama, ali i kao poziv za institucionalne promjene i odgovornost medijskih kuća.

Pažnju je potrebno posvetiti edukaciji mladih novinarki, naročito studentkinja novinarstva, kako bi se utemeljila svijest o rodnoj ravnopravnosti od samog početka njihovog obrazovanja. Obuke, radionice i

treninzi na fakultetima trebaju uključivati teme rodne ravnopravnosti, etičkog novinarstva i prepoznavanja rodni stereotipa, što će im omogućiti da se s većim povjerenjem suočavaju s izazovima u novinarskoj karijeri. Iako su novinarke u BiH suočene s brojnim izazovima, one imaju značajan potencijal postati katalizator promjena, kako u medijskom sektoru, tako i šire u društvu. Za ostvarenje pravičnijeg, ravnopravnijeg i sigurnijeg novinarstva, od ključne je važnosti ostvarivanje snažnije institucionalne podrške, kao i stalna edukacija i senzibilizacija, koja će omogućiti prepoznavanje i valorizaciju novinarskog rada bez obzira na pol. Važno je naglasiti da novinarke, pored suočavanja sa brojnim izazovima u svom profesionalnom djelovanju, imaju i ključnu odgovornost u očuvanju integriteta profesije. Poštovanje etičkih i profesionalnih standarda u novinarstvu neophodno je kako bi se očuvalo povjerenje javnosti i osigurala vjerodostojnost medijskog izvještavanja. Novinarke, kao aktivne učesnice u oblikovanju javnog diskursa, trebale bi ne samo da primjenjuju ove standarde, već i da svojim radom afirmišu pitanje rodne ravnopravnosti. U društvenom kontekstu u kojem su žene često marginalizovane, novinarke imaju potencijal i odgovornost da svojim profesionalnim angažmanom otvore prostor za vidljivost rodni pitanja, osnaživanje žena i dekonstrukciju stereotipa. Time ne samo da doprinose razvoju osjetljivijeg i inkluzivnijeg medijskog sadržaja, već i aktivno učestvuju u izgradnji pravednijeg društva.

Rodna ravnopravnost ne smije biti samo tema posebnih priloga i kampanja – ona treba biti sastavni dio svakodnevnog novinarskog pristupa, ali i naučnog pristupa.

Literatura

- Avaz. (2024, October 1). *Video: Milorad Dodik vrijeđao novinarku "Vidi one krave"*. Avaz. <https://www.avaz.ba/vijesti/bih/898414/video-milorad-dodik-vrijedjao-novinarku-vidi-one-krave>
- BH novinari. (2024, March 8). *BH novinarke – zajedno u borbi za ženska prava*. BH novinari. <https://bhnovinari.ba/bs/2024/03/08/bh-novinarke-zajedno-u-borbi-za-zenska-prava/>
- BH novinari. (2024, October 1). *Novinari/ke nemaju adekvatnu podršku redakcije u slučajevima napada i prijetnji*. BH novinari. <https://bhnovinari.ba/bs/2024/10/01/novinari-ke-nemaju-adekvatnu-podrsku-redakcije-u-slucajevima-napada-i-prijetnji/>
- Brigs, A., & Berk, P. (2006). *Društvena istorija medija*. Clio.
- Fukelj, S. (2022, June 20). *Novinarkama je nakon napada najbitnija podrška*. Media.ba. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/novinarkama-je-nakon-napada-najbitnija-podrska>
- Gajić, D. (2025, May 3). *BiH je za 15 godina doživjela sunovrat po slobodi medija: Pali smo za 52 mjesta*. N1. <https://n1info.ba/vijesti/bih-je-za-15-godina-doživjela-sunovrat-po-slobodi-medija-pali-smo-za-52-mjesta/>
- Gallagher, D. J. (2001). *Gender and the media*. Polity Press.
- Gocini, Đ. (2021). *Istorija novinarstva*. Clio.
- Global Media Monitoring Project. (2021). *Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2020: Full report*. World Association for Christian Communication. https://waccglobal.org/wp-content/uploads/2021/07/GMMP2020_ENG
- Iliktarević, V. (2025). *Marjana Stevanović: Rodno osjetljiv jezik je iznad svega političko pitanje*. Nezavisne novine. <https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/MARJANA-STEVANOVIC-Rodno-osetljiv-jezik-je-iznad-svega-politicko-pitanje/892952>
- Kanter, R. M. (1977). *Men and women of the corporation*. Basic Books.
- Original magazin. (2021). *Šta je i čemu služi Rečnik nove stvarnosti: "Žene su najrevnosnije čuvarke patrijarhata"*. Original magazin. <https://www.originalmagazin.com/radar-nove-generacije/recnik-nove-stvarnosti-zene-su-najrevnosnije-cuvarke-patrijarhata/>
- Popović, M. (2025, March 31). *Izveštavanje o političkoj krizi u BiH: Test izdržljivosti za novinare*. TV novinarstvo. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/izvjestavanje-o-politickoj-krizi-u-bih-test-izdrzljivosti-za-novinare>

- Reporteri bez granica. (2025, March 5). Svjetski indeks slobode medija 2025: BiH nazadovala za pet mjesta. Media.ba. <https://www.media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/svjetski-indeks-slobode-medija-2025-bih-nazadovala-za-pet-mjesta>
- SafeJournalists. (2024, March 8). Novinarke na Zapadnom Balkanu i dalje rade pod pritiscima i prijetnjama. BH Novinari. <https://bhnovinari.ba/bs/2024/03/08/safejournalists-novinarke-na-zapadnom-balkanu-i-dalje-rade-pod-pritiscima-i-prijetnjama/>
- Savić, S. (2004). *Žena skrivena jezikom medija: Kodeks nesekstičke upotrebe jezika*. Furura publikacije.
- Stevanović, M. (2021). *Rečnik nove stvarnosti*. <https://recniknovestvarnosti.rs/>
- Trepanić Hebīb, A. (2025, May 6). Ponovni pad BiH na Svjetskom indeksu slobode medija. Detektor. <https://detektor.ba/2025/05/06/ponovni-pad-bih-na-svjetskom-indeksu-slobode-medija/>
- Zahirević, A. (2012). *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka?* Edicija Gender Sarajevskog otvorenog centra.
- Ženska mreža BiH. (n.d.). *Radnička prava novinarki: Svaka druga ispitanica doživjela mobing i diskriminaciju*. Ženska mreža BiH. <https://zenskamreza.ba/radnicka-prava-novinarki-svaka-druga-ispitanica-doživjela-mobing-i-diskriminaciju/>
- Žurnal.info. (2025, May). *Agresivna službenica kantonalnog ministarstva u BiH: Novinarku Danku Derifaj ošamarila Nihada Hodžić - Matešić!*. Žurnal. <https://www.zurnal.info/clanak/novinarku-danku-derifaj-osamarila-nihada-hodzic-matesic/27873>

THE STATUS OF FEMALE JOURNALISTS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA THROUGH THE LENS OF GENDER EQUALITY

Vesna Iliktarević

PhD Candidate, Faculty of Political Science, University of Banja Luka

vesna.iliktarevic@gmail.com

Abstract: *In contemporary society, women have fought for greater equality, visibility, and professional recognition, yet they continue to face a range of challenges that affect their position, particularly within the media industry. While many female journalists are at the forefront of advocating for gender equality in our society, they often encounter various barriers and gender insensitivity at different levels. This paper examines the status of female journalists in Bosnia and Herzegovina through the lens of gender equality, analyzing the obstacles they face in newsrooms, structural barriers to career advancement, as well as the threats and pressures to which they are subjected. Although women now constitute a significant part of the journalism profession, their voice and position remain frequently marginalized when it comes to key decision-making processes, with power positions, media ownership, and editorial roles predominantly held by men. Furthermore, female journalists are often exposed to verbal and physical threats and attacks, especially when reporting on issues such as corruption, human rights, and politics. More recent forms of threats against female journalists include SLAPP lawsuits and digital violence. This paper also explores the societal and familial roles of women that affect their professional careers in the media, as well as feminist perspectives that challenge the position of women in journalism. Through the analysis of data and the experiences of female journalists, this study highlights key barriers but also potential strategies for improving their position, including institutional support mechanisms, better legislative frameworks, and strengthening solidarity networks within the profession. The aim of this paper is to provide a deeper insight into the challenges and opportunities that women in the media face in the context of professional development and gender equality in Bosnia and Herzegovina.*

Keywords: *media, gender equality, female journalists, discrimination, women's rights*